

УДК 811.111'27

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-22>

Оксана КИРИЛЬЧУК,
orcid.org/0000-0002-3497-4220

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна) Okkirilchuk@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК БАЗОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття присвячена дослідженню проблеми інноваційних підходів до розвитку іншомовної комунікації як базової компетентності студентів філологічних спеціальностей. У дослідженні під «інновацією» розуміється практичний засіб для задоволення потреб суспільства. Це визначення ґрунтуються на концепції Й. Шумпетера.

Компетентність трактується як достатній рівень знань в окремій сфері. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтовано систему навчання іноземних мов студентів-філологів із застосуванням комунікативного підходу до навчання та генерації інновацій.

На основі вивчення наукової літератури проаналізовано стан розробки досліджуваної проблеми, розкрито теоретичні засади розвідки, визначено роль і значення іноземної мови в системі вищої освіти, виявлено особливості використання інноваційних підходів навчання іноземних мов. Доведено, що розробка проблеми інноваційних підходів навчання іноземних мов посідає одне із важливих місць у підготовці майбутніх філологів, а її актуальність підтверджується наявністю широкого спектру напрямів наукових досліджень.

З'ясовано, що вивчення іноземних мов не лише формує у здобувачів вищої освіти іншомовну компетентність, а й розширює науковий світогляд, готує до майбутньої професійної діяльності в багатонаціональному та полікультурному світі, підвищує інформаційну грамотність.

Метод ситуативного моделювання забезпечує імітацію фрагментів професійної діяльності, формуючи навички та вміння спілкування, сприяючи реальній підготовці здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності.

Виявлено, що особливістю інноваційних підходів навчання є їх технічність, адже сьогодні активно використовується дистанційне, електронне, мультимедійне та веб-навчання, яке уможливило вивчення іноземної мови поза межами аудиторії.

Ключові слова: *іноземна мова, інноваційний підхід, іншомовна комунікація, компетентність, філологічна спеціальність.*

Oksana KYRYLCHUK,
orcid.org/0000-0002-3497-4220

*PhD in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Romano-Germanic Philology
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine) Okkirilchuk@ukr.net*

INNOVATIVE APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION AS A BASIC COMPETENCE OF STUDENTS OF PHILOLOGICAL SPECIALTIES

The article is devoted to the study of the problem of innovative approaches to the development of foreign language communication as a basic competence of students of philology specialties. In the study, «innovation» is understood as a practical means to meet the needs of society.

These definitions are based on J. Schumpeter's concept. Competence is interpreted as a sufficient level of knowledge in a separate field. The scientific novelty of the study is that the system of teaching foreign languages to philology students using a communicative approach to learning and generating innovations is theoretically substantiated.

Based on the study of scientific literature, the state of development of the investigated problem was analyzed, the theoretical foundations of intelligence were revealed, the role and importance of a foreign language in the system of higher education was determined, and the features of using innovative approaches to teaching foreign languages were revealed. It has been proven that the development of the problem of innovative approaches to teaching foreign languages occupies one of the important places in the training of future philologists, and its relevance is confirmed by the presence of a wide range of scientific research areas.

It has been found that the study of foreign languages not only forms foreign language competence in students of higher education, but also expands the scientific outlook, prepares for future professional activity in a multinational and multicultural world, and increases information literacy.

The method of situational modeling provides imitation of fragments of professional activity, forming skills and communication skills, contributing to the real preparation of education seekers for future professional activity.

It was revealed that a feature of innovative learning approaches is their technicality, because distance, electronic, multimedia and web learning is actively used today, which makes it possible to learn a foreign language outside the classroom.

Key words: *foreign language, innovative approach, foreign language communication, competence, philological specialty.*

Постановка проблеми. Приєднання України до Ради Європи вимагало координації українських освітніх стандартів із загальноєвропейськими, що позначилося на процесі викладання іноземних мов. Європейська система освіти у галузі викладання іноземних мов надає перевагу лінгвістичній та комунікативній компетенціям. З огляду на те, що лінгвістика – це наука, яка вивчає мову, лінгвістична компетенція визначається у науковій літературі як «здатність конструювати граматично правильні форми й синтаксичні конструкції, а також розуміти зміст виразів мовлення та використовувати їх у відповідному значенні мови» (Безкоровайна, 2012).

Лінгвістична компетенція напряму пов'язана з комунікативною, є її структурним компонентом, адже без лексичних знань та умінь акту комунікації стане граматично неможливою. Науковці виокремлюють такі групи лінгвістичних знань, як «лексичний матеріал; соціокультурний зміст лексичного матеріалу; особливості еквівалентних / безеквівалентних відношень між лексичними одиницями іноземної та рідної мов» (Безкоровайна, 2012; Федоренко, 2002). Ці знання є базою для формування лінгвістичних навичок, як-то «автоматизоване використання слів, словосполучень або окремих фраз з метою вирішення іноземного комунікативного завдання; національно-культурні концепти термінологічної лексики; еквівалентні / безеквівалентні відношення між словами в іноземній та рідній мовах» (Пуховська, 1997, с. 47).

Результатом володіння лінгвістичною компетенцією стане «вільне, невимушене спілкуватися іноземною мовою, обмін інформацією в різних комунікативних ситуаціях під час іноземної комунікації, дотримання систем мовленнєвих норм і правил» (Безкоровайна, 2012). Сукупність зазначених знань, умінь і навичок складає комунікативну компетентність студентів філологічних спеціальностей, які за своєю природою мають «комунікативну спрямованість, основою якої є мовленнєва діяльність, формування умінь аудіювання, читання, говоріння та письма, які тісно пов'язані між собою» (Федоренко, 2002 : 63).

Поряд із головним завданням навчання студентів-філологів – надати ґрунтовну іноземну підготовку – постає задача сформувати навички практичного використання іноземної мови під час застосування технічних засобів як для написання статей іноземною мовою, участі у міжнародних конференціях, вебінарах тощо, так і для дистанційного навчання, яке у сучасних умовах є домінуючим. Інноваційні підходи у навчанні студентів філологічних спеціальностей посилюють практичну спрямованість викладання іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень. Під час навчання майбутніх філологів іноземна мова забезпечує здійснення іноземної комунікації у подальшій професійній діяльності, тому пріоритетним складником навчання іноземної мови науковці визначають комунікативність, яка є кінцевою метою навчання філологів, що полягає у сформованості умінь і навичок здобувачів освіти здійснювати іноземну комунікацію у певних ситуаціях. З огляду на це, українські дослідники присвячують свої роботи формуванню іноземної комунікативної компетенції студентів технічних навчальних закладів (Сенченко, 2008; Чорна, 2013). У розвідках І. В. Секрет розглядається проблема визначення поняття «іноземна професійна компетентність» (Секрет).

У наукових розвідках звертають увагу на інноваційні підходи у навчанні здобувачів освіти. Так, О. В. Семеніхіна вивчає нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до Smart-суспільства (Семеніхіна). М. В. Сапогов висвітлює smart-навчання як технологічну інновацію у професійній підготовці магістрів (Сапогов, 2018). Л. О. Петриченко досліджує концептуальні підходи до формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності (Петриченко). Г. А. Паніч пише про методологічні можливості використання комп'ютерних технологій при формуванні писемної компетенції у студентів (Паніч, 2012). О. В. Олійник пропонує у своїх розвідках інноваційний підхід до застосування інформаційних технологій на заняттях (Олійник, 2012).

Незважаючи на достатню кількість робіт, присвячених інноваціям у викладанні іноземних мов, це питання завжди залишатиметься відкритим, адже динамічні зміни у суспільстві вимагають постійного пошуку нових підходів у навчанні, зокрема іноземної мови.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні системи навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей із застосуванням інноваційних підходів. Об'єкт дослідження – процес навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей. Предмет дослідження – інноваційні підходи у навчанні іноземних мов студентів філологічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. У текстах Державної національної програми «Освіта», Закону України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір йдеться про необхідність «формування мовленнєвої компетенції особистості майбутнього фахівця» та про «формування національно-мовної особистості, здатної до здійснення кроскультурної комунікації у ситуаціях професійного спрямування» (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), 1994 : 9).

Згідно з новим стандартом змінюється мета навчання іноземної мови у напрямку «формування комунікативної компетенції з такими складовими, як лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, стратегічна, соціальна та дискурсивна компетенція», тобто концепція вивчення іноземних мов орієнтується не на засвоєння граматичних структур, а на «оволодіння живою мовою» (Безкоровайна, 2012). Комунікативна компетенція визначає готовність до активного іншомовного спілкування та уміння розв'язувати складні комунікативні завдання. Іншими словами, національний стандарт вивчення іноземних мов потребує інноваційних підходів навчання, застосування яких сприятиме міжкультурній взаємодії у професійному середовищі.

Лише традиційні підходи у навчанні іноземної мови не можуть гарантувати високих показників сформованості комунікативної компетенції майбутніх філологів. Внаслідок такої організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти не проявляється принцип зв'язку навчання з життям, а отже, і взаємозв'язок предмета навчання з майбутньою професійною та навчальною діяльністю. Особливістю інноваційних підходів навчання є їх технічність, адже сьогодні

активно використовується дистанційне, електронне, мультимедійне та веб-навчання, яке уможливує вивчення іноземної мови поза межами аудиторії, тобто робить їх мобільними та віддаленими в часі та просторі. З огляду на це, можна стверджувати, що мобільність є особливістю сучасного навчального процесу.

У цьому контексті технічність інноваційних підходів у навчанні надає здобувачам вищої освіти можливості налаштувати процес навчання іноземної мови до власних потреб чи можливостей та зробити його для себе комфортним. Окрім того, освітній процес з використанням технологічних інновацій забезпечує варіативність навчальної діяльності здобувачів вищої освіти та сприяє розвитку його індивідуальних здібностей через оптимальне застосування мультимедійних засобів, електронних та веб-матеріалів.

Однією із ефективних інновацій, що сприяють розвитку творчого мислення у здобувачів освіти, є ситуаційне моделювання чи ситуативні методики навчання, застосовуючи які, імітуються елементи майбутньої професійної діяльності, вивчаються їх характерні та суттєві функції.

Впровадження методик ситуативного навчання на заняттях з іноземної мови сприяє формуванню навичок навчального дискурсу іноземною мовою, формує навички самоконтролю, готує до майбутньої професійної діяльності та соціального життя на основі реальних ситуацій спілкування. Зробити їх більш живими, цікавими та змістовними гарантує характер суб'єкта та навчальних відносин, який полягає у прийнятті аргументів співрозмовника та готовності до взаємодії з ним. Завдання викладача на занятті з іноземної мови – організувати умови та обставини вивчення мови кожним здобувачем освіти. Це дає можливість кожному проявити активність і креативність. Особливість іноземних мов полягає в їх багатоаспектності.

У науковій та навчальній літературі існує декілька класифікацій освітнього статусу, які базуються на врахуванні вищезазначених чинників. Вчені розрізняють неімітаційні та імітаційні ситуації.

До імітаційних належать проблемні лекції, евристичні бесіди, навчальні дискусії, проблемні завдання пошукового характеру, дослідницькі методики, самостійна робота в рамках програмного навчання тощо. Змодельовані неігрові ситуації включають аналіз конкретних навчальних ситуацій, вирішення ситуаційних навчальних завдань, виконання спрямованих дій (практичних вправ) та індивідуальних навчальних завдань під час практики. Імітаційна ігрова навчальна ситуація визна-

чається як моделювання діяльності, рольова гра та композиція ділової ігрової діяльності.

Природною та дієвою практикою вільного володіння іноземною мовою для студентів-філологів є обговорення проблем у групах, під час яких відбувається взаємний обмін думками, або дискусія. Участь у дебатах дає змогу здобувачам освіти за допомогою яскравих і переконливих мовних засобів добирати відповідні аргументи, мовленнєві конструкції, вирази, які найповніше підкреслюють їхні моральні позиції. Це дуже важливий метод у навчанні іноземної мови, адже застосовуючи ігрові технології під час навчання іноземних мов, майбутні фахівці навчаються вести переговори з партнерами, брати участь у різних видах комунікації, розвиваючи тим самим комунікативний потенціал студентів філологічних спеціальностей.

Здійснення у процесі навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей моделювання реальних умов майбутньої професійної діяльності є засобом розвитку інноваційного, творчого мислення, актуалізації та зміцнення знань. Формування особистості майбутнього фахівця філологічних спеціальностей у процесі ділової гри забезпечується засвоєнням професійних стратегій і тактик поведінки під час активної комунікативної взаємодії. У процесі проведення рольових ігор розкриваються особливості окремого студента, що забезпечує реалізацію принципу індивідуального підходу до навчання.

Крім того, зазначена технологія стимулює інтерес до навчання, виступає як ефективний засіб підвищення мотивації до іншомовного діалогічного спілкування, до майбутньої професійної діяльності, надає можливості для реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні іноземній

мові, враховуючи інтереси, емоції, переживання та потреби студентів. У курсі вивчення іноземної мови студентами-лінгвістами моделювання реальних умов майбутньої професійної діяльності є засобом розвитку інноваційного та творчого мислення, актуалізації та поглиблення знань.

Формування особистості майбутніх фахівців філологічної спеціальності в ході ділових ігор забезпечується засвоєнням професійних стратегій і тактик поведінки під час активних комунікативних взаємодій. У процесі проведення рольових ігор виявляються особливості особистості здобувачів освіти, слугуючи ефективним засобом стимулювання інтересу до навчання, підвищення мотивації до діалогового спілкування іноземною мовою, до майбутньої професійної діяльності, як засобу вивчення іноземної мови.

Таким чином, моделювання ситуацій наближає мовну діяльність до реального середовища спілкування та дає можливість використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування.

Висновок. Пошук інноваційних підходів у навчанні іноземної мови є безперервним та багатоаспектним, оскільки вимоги до навчання формуються суспільством, яке перебуває у постійній динаміці. Тому актуальним є перехід від формального навчання до навчання «живій мові». У цьому контексті розвиток іншомовної компетентності є пріоритетним завданням у викладанні іноземних мов, а результат цього розвитку залежить від застосування нових ефективних підходів, які включають не лише лінгвістику, а й соціологію, психологію, прагматику.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у зіставному дослідженні інноваційних підходів у навчанні іноземної мови в Україні, Англії та Німеччині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкоровайна О.В., Мороз Л.В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 142–145.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття): [The National program «Education» (Ukraine XXI Century)]. Київ: Райдуга, 1994. С. 8–10.
3. Олійник О.В. Інноваційний підхід до застосування інформаційних технологій на заняттях з англійської мови. Наукові праці. Педагогіка. 2012. Вип. 197. Том 209. С. 22–25.
4. Паніч Г.А. Методологічні можливості використання комп'ютерних технологій при формуванні писемної компетенції у студентів. Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: мат-ли V Міжнар. наук.-пр. конф. (Харків, 22 листопада 2012 р.). Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2012. С. 144–145.
5. Петриченко Л.О. Концептуальні підходи до формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/znpkhhnpu/ttnni/200822/19>
6. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: монографія. Київ: Вища школа, 1997. 180 с.
7. Сапогов М.В. Смарт-навчання як технологічна інновація у професійній підготовці магістрів. Інноваційна педагогіка. Вип. 4., Том 2. 2018. С. 53–56.
8. Секрет І.В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84>.

9. Семеніхіна О.В. Нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до Smart-суспільства. URL: nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13sovpds.pdf

10. Сенченко В.О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Гуманізм та освіта: електронне наукове видання матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції. URL: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>

11. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування. Рідна школа. 2002. № 1 (864). С. 63–65.

12. Чорна О.О. Особливості та практика формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. 2013. Вип. 22. С. 230–237.

REFERENCES

1. Bezkorovajna, O.V., Moroz, L.V. Aktualjni aspekty komunikativnoji kompetenciji studentiv VNZ [Actual aspects of communicative competence of university students]. *Naukovi zapysky Nacionaljnogho universytetu "Ostrozjka akademija". Ser. Filologhichna.* 2012. Vyp. 25. Pp. 142–145 [in Ukrainian].

2. Derzhavna nacionaljna proghrama "Osvita" (Ukrajina XXI stolittja): [The National program "Education" (Ukraine XXI Century)]. Kyjiv: Rajdugha, 1994. Pp. 8–10 [in Ukrainian].

3. Olijnyk, O.V. Innovacijnyj pidkhdid do zastosuvannja informacijnykh tekhnologhij na zanjattjakh z anghlijskohoji movy [An innovative approach to the use of information technologies in English classes]. *Naukovi pracj. Pedagoghika.* 2012. Vyp.197. Tom 209. Pp. 22–25 [in Ukrainian].

4. Panich, Gh.A. Metodologhichni mozhlyvosti vykorystannja komp'juternykh tekhnologhij pry formuvanni pysemnoji kompetenciji u studentiv [Methodological possibilities of using computer technologies in the formation of students' writing competence]. *Metodychni ta psykhologho-pedagoghichni problemy vykladannja inozemnykh mov na suchasnomu etapi: mat-ly V Mizhnar. nauk.-pr. konf. (Kharkiv, 22 lystopada 2012 r.).* Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina. Pp. 144–145 [in Ukrainian].

5. Petrychenko, L.O. Konceptualjni pidkhody do formuvannja ghotovnosti majbutnjogho vchytelja do innovacijnoji dijalnosti [Conceptual approaches to the formation of the future teacher's readiness for innovative activities]. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/znpkhnpu/ttni/200822/19> [in Ukrainian].

6. Pukhovs'jka, L.P. Profesijna pidghotovka vchyteliv u Zakhidnij Jevropi: spiljnistj i rozbizhnosti: monoghracija [Professional training of teachers in Western Europe: commonalities and differences: monograph]. Kyjiv: Vyshha shkola, 1997. 180 p. [in Ukrainian].

7. Sapoghov, M.V. Smart-navchannja jak tekhnologhichna innovacija u profesijnij pidghotovci maghistriv [Smart learning as a technological innovation in the professional training of masters]. *Innovacijna pedagoghika.* 2018. Vyp.4. Tom 2. Pp. 53–56 [in Ukrainian].

8. Sekret, I.V. Inshomovna profesijna kompetentnistj: problema vyznachennja [Foreign language professional competence: the problem of definition]. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84> [in Ukrainian].

9. Semenikhina, O.V. Novi paradyghmy u sferi osvity v umovakh perekhodu do Smart-suspiljstva [New paradigms in the field of education in the context of the transition to a Smart society]. URL: nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13sovpds.pdf [in Ukrainian].

10. Senchenko, V.O. Formuvannja inshomovnoji komunikativnoji kompetenciji studentiv vyshhykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of foreign language communicative competence of students of higher technical educational institutions]. *Ghumanizm ta osvita: elektronne nauкове vydannja materialiv VIII mizhnarodnoji naukovopraktyčnoji konferenciji.* URL: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/> [in Ukrainian].

11. Fedorenko, Ju. Komunikativna kompetencija jak najvazhlyvishyj element uspishnogho spilkuvannja [Communicative competence as the most important element of successful communication]. *Ridna shkola.* 2002. № 1 (864). Pp. 63–65 [in Ukrainian].

12. Chorna, O.O. Osoblyvosti ta praktyka formuvannja inshomovnoji komunikativnoji kompetentnosti studentiv tekhnichnykh specialnostej [Peculiarities and practice of formation of foreign language communicative competence of students of technical specialties]. *Vykladannja mov u vyshhykh navchalnykh zakladakh osvity.* 2013. Vyp. 22. Pp. 230–237. [in Ukrainian].